

Rodzina u progu trzeciego tysiąclecia

1. Wstęp

W socjologii rodzina definiowana jest jako podstawowa grupa społeczna, obecna we wszystkich znanych historycznie społeczeństwach i kulturach. Składa się ona z małżonków, ich dzieci oraz krewnych i pełni zasadniczą rolę w procesie socjalizacji jednostki. Z kolei F. Adamski ujmuje rodzinę w sposób bardziej humanistyczny, określając ją jako „duchowe zjednoczenie szczupłego grona osób skupionych we wspólnym ognisku domowym”.

Choć przytoczone definicje różnią się akcentami, obie podkreślają, że rodzina stanowi najmniejszą i jednocześnie fundamentalną komórkę społeczną. Jej zadaniem jest nie tylko zapewnienie ciągłości biologicznej społeczności, lecz także wychowanie nowego pokolenia w określonym systemie wartości. Współcześnie realizacja tej funkcji napotyka jednak liczne trudności.

Znaczenie rodziny w procesie wychowania jest trudne do przecenienia, gdyż stanowi ona naturalne środowisko socjalizacyjne dziecka. To właśnie w jej obrębie kształtują się pierwsze postawy, normy i wzorce zachowań. Rodzina może sprzyjać prawidłowej adaptacji młodego człowieka do życia społecznego, ale może również ten proces ograniczać. Dezorganizacja tej podstawowej grupy społecznej prowadzi do jej niewydolności wychowawczej. Przyczyny takich zaburzeń bywają zróżnicowane i obejmują m.in. alkoholizm, narkomanię, zaburzenia osobowości czy trudne warunki ekonomiczne.

Współczesna rodzina, odpowiedzialna za wszechstronne i pozytywne ukształtowanie człowieka, narażona jest na liczne zagrożenia wynikające z oddziaływania czynników zewnętrznych.

2. Zagrożenia struktury rodziny

U progu trzeciego tysiąclecia rodzina funkcjonuje w warunkach wielu napięć i problemów, które mogą destabilizować jej strukturę. Do najważniejszych należą trudności natury ekonomicznej, prowadzące niekiedy do załamania psychicznych poszczególnych członków rodziny oraz ucieczki w uzależnienia. Istotnym zagrożeniem jest również niedojrzałość emocjonalna osób decydujących się na założenie rodziny, a także postępujący kryzys wartości i rozkład norm moralnych w społeczeństwie.

Czynniki te mogą prowadzić do osłabienia lub zerwania więzi łączących członków rodziny, co w znacznym stopniu zakłóca proces wychowawczy obejmujący wszystkich jej członków.

3. Alkoholizm

Alkoholizm od dawna stanowi jedno z najpoważniejszych zagrożeń społecznych, szczególnie widocznych w naszym społeczeństwie. Jest to choroba, której skutki dotyczą nie tylko osoby uzależnionej, lecz również wszystkich członków jej rodziny. Bliscy alkoholika często stają się osobami współuzależnionymi, co oznacza nadmierne skupienie uwagi na problemach osoby pijącej oraz stopniowe uzależnienie psychiczne od jej zachowań. Członkowie rodziny przejmują sposób myślenia, reagowania emocjonalnego i funkcjonowania chorego.

Pierwszym etapem współuzależnienia jest zazwyczaj zaprzeczanie istnieniu problemu. Następnie rodzina podejmuje próby jego rozwiązania poprzez rozmowy i perswazję, które przynoszą jedynie krótkotrwałe efekty. Nawrót picia wywołuje narastające emocje złości, agresji i frustracji po stronie bliskich, podczas gdy osoba uzależniona reaguje niezrozumieniem. W efekcie komunikacja w rodzinie ulega zaburzeniu, a relacje przybierają formę wzajemnych oskarżeń i potępiania. Taki stan prowadzi do przewlekłego stresu, który może skutkować zarówno zaburzeniami somatycznymi, jak i emocjonalnymi.

Długotrwałe funkcjonowanie w takiej sytuacji powoduje istotne zmiany osobowościowe u partnerów i innych członków rodziny. Charakterystyczne staje się obniżone poczucie własnej wartości, rezygnacja z własnych potrzeb oraz nadmierne koncentrowanie się na problemach innych. Współczesne społeczeństwo obserwuje stały wzrost liczby osób uzależnionych od alkoholu, a tym samym wzrost liczby osób współuzależnionych, najczęściej należących do najbliższej rodziny chorego. W takich warunkach dochodzi do patologizacji życia rodzinnego, a podstawowe funkcje rodziny przestają być możliwe do prawidłowego realizowania.

4. Pogoń za pieniędzem

Współcześnie coraz większą popularność zyskuje model rodziny funkcjonującej na wysokim poziomie materialnym. Dążenie do zapewnienia bytu finansowego i zaspokojenia podstawowych potrzeb ekonomicznych w coraz większym stopniu determinuje życie jednostek i rodzin. Samo w sobie nie stanowi to zjawiska negatywnego, pod warunkiem jednak, że dobrobyt nie staje się jedyną wartością podporządkowującą wszystkie inne sfery życia. W pogoni za sukcesem materialnym wielu ludzi traci z pola widzenia osoby, dla których ten sukces miał być osiągnięty. Na pierwszy plan wysuwa się kariera zawodowa, natomiast relacje rodzinne schodzą na dalszy plan.

Badania socjologiczne wskazują, że wiek rozrodczy kobiet uległ przesunięciu z przedziału 20–22 lat na 24–28 lat. Zjawisko to wiąże się przede wszystkim z dążeniem do osiągnięcia stabilizacji zawodowej i finansowej w możliwie młodym wieku. Coraz częściej obserwuje się również przypadki kobiet, zwłaszcza w Stanach Zjednoczonych, które po trzydziestym roku życia decydują się na adopcję kilkuletnich dzieci. Niejednokrotnie są to kobiety samotne, dla których adopcja staje się próbą realizacji potrzeby macierzyństwa odłożonej na późniejszy etap życia.

Zjawiska te budzą niepokój, ponieważ zgodnie z klasycznym

ujęciem rodziny, dziecko powinno wychowywać się w środowisku zapewniającym stabilność emocjonalną, opartą na obecności dwojga dojrzałych rodziców. Badania przeprowadzone przez Uniwersytet Śląski w 1991 roku wykazały, że ponad 60% młodzieży niedostosowanej społecznie wychowywało się w rodzinach o zaburzonej strukturze, takich jak rodziny niepełne, rozbite lub rekonstruowane.

Należy jednak podkreślić, że również trudna sytuacja materialna może w sposób istotny negatywnie wpływać na funkcjonowanie rodziny. Ubóstwo bywa czynnikiem sprzyjającym zachowaniom patologicznym, prowadzącym do przestępczości, zaburzeń psychicznych czy ucieczki w uzależnienia. Zarówno nadmierna koncentracja na pieniądzu, jak i jego brak, stanowią realne zagrożenie dla prawidłowego funkcjonowania życia rodzinnego.

Moda na szybkie bogacenie się i intensywną karierę zawodową może prowadzić do osłabienia więzi emocjonalnych, zaniku instynktu rodzicielskiego oraz kształtowania się nowych wzorców obyczajowych, odbiegających od tradycyjnych. Dziecko pozbawione ciepła rodzinnego i uwagi rodziców, pochłoniętych obowiązkami zawodowymi, ma ograniczone możliwości przyswojenia prawidłowych wzorców wychowawczych, co w przyszłości może rzutować na sposób funkcjonowania jego własnej rodziny.

5. Rozbita rodzina

W Polsce, podobnie jak w wielu innych krajach, w ostatnich latach obserwuje się wzrost liczby rozwodów, co pozwala uznać to zjawisko za jedną z form patologii życia rodzinnego. Rozpad podstawowej struktury społecznej, jaką jest rodzina, może następować w wyniku separacji, rozwodu lub śmierci jednego z małżonków, przy czym rozwód stanowi najczęściej analizowany wskaźnik tego procesu.

W krajach wysoko rozwiniętych coraz wyraźniej zaznacza się także zjawisko kohabitacji, czyli związków nieformalnych

funkcjonujących na zasadach zbliżonych do małżeństwa, jednak pozbawionych formalnej legalizacji. Na tle innych państw europejskich Polska charakteryzuje się stosunkowo niskim wskaźnikiem rozwodów, utrzymującym się poniżej dwudziestu rozwodów na sto zawartych małżeństw.

Analizy statystyczne wskazują, że największy odsetek rozwodów przypada na pierwsze lata pożycia małżeńskiego, choć zjawisko to występuje również w związkach o znacznie dłuższym stażu, nawet do dwunastego roku wspólnego życia. Wraz z wydłużaniem się okresu trwania małżeństwa skłonność do podejmowania decyzji o rozstaniu wyraźnie maleje.

Dane pokazują ponadto, że kobiety najczęściej decydują się na rozwód w wieku 25–34 lat, natomiast mężczyźni w przedziale 35–39 lat. W większości przypadków to właśnie kobiety inicjują postępowanie rozwodowe. Wśród głównych przyczyn rozpadu małżeństw najczęściej wymienia się alkoholizm jednego ze współmałżonków, niezgodność charakterów, niewierność, przemoc domową, brak zaangażowania w życie rodzinne oraz konflikty na tle seksualnym. Mniejsze znaczenie przypisuje się takim czynnikom, jak warunki mieszkaniowe, bezpłodność czy choroba partnera.

6. Podsumowanie

Problematyka rodziny u progu trzeciego tysiąclecia jest zagadnieniem wielowymiarowym i złożonym. Ze względu na fundamentalną rolę społeczną, jaką rodzina pełni, niniejsza praca koncentrowała się na zagrożeniach, które mogą zakłócać jej prawidłowe funkcjonowanie we współczesnym świecie.

Analiza omawianych zjawisk pozwala stwierdzić, że życie rodzinne, zwłaszcza w krajach wysoko rozwiniętych, przechodzi wyraźny kryzys. Wzrasta liczba rozwodów, nasilają się zjawiska patologiczne, a problemy takie jak przemoc czy wykorzystywanie dzieci stają się coraz bardziej widoczne w debacie publicznej.

Na tym tle sytuacja w Polsce jawi się jako relatywnie

stabilna. Choć tradycyjny model rodziny nie jest wolny od zagrożeń i trudności, wciąż zachowuje on stosunkowo silną pozycję społeczną i kulturową w porównaniu z wieloma innymi krajami.

Bibliografia

1. E. Bomba : „Grupy rodzinne Al – Anon jako forma terapii osób uzależnionych” Katowice 1993
2. Grudziak – Sobczyk, I. Morawski : „Problemy alkoholizmu” 1988
3. Syrek : „Współczesne zagrożenia w strukturach społecznych” 1993
4. Dąbek, L. Wieczorek: „Rozwód jako patologia rodziny” Katowice 1993

Jeśli potrzebujesz pomocy w pisaniu nowej pracy z pedagogiki, to polecamy serwis [pisanie prac z pedagogiki](#) - fachowa pomoc w pisaniu prac.